

Manj poznane rastline naših Alp

Besedilo in foto: Špela Novak

Verjetno bi vsi obiskovalci gora prepoznali planiko, clusijev svišč, murko, materino dušico ... Nekatere rastline cvetijo visoko v gorah precej zgodaj, zato pogosto opazimo le njihove liste. Spet druge vrste rastejo v vlažnih skalnih grapah, kamor v gorah po navadi ne zaidemo, zato nam ostanejo skrite. Nekatere rastline pa so pri nas redke, zato pogosto zaman iščemo njihovo ime v slikovnih priložnikih. V nadaljevanju so tako predstavljene tiste vrste, ki jih redko srečamo oziroma o katerih še ni bilo veliko napisanega.

Kosmatulje (*Saussurea* sp.) so med rastlinami, ki jih redko opazimo. Rod danes obsega do 400 vrst, večina je razširjena v gorovjih Centralne Azije, v Evropi (in tudi pri nas) pa uspevajo 3 vrste. Med njimi pritlikava kosmatulja (*S. pygmaea*) raste najvišje, predvsem med čvrstim šašjem na kamnitih tratah, in je, kot pove že njeno ime, najmanjša. Njeni listi so črtalasti, medtem ko so listi večje dvobarvne kosmatulje (*S. discolor*) jajčasti do suličasti. Listi slednje so na spodnji strani gosto belo dlakavi (belo polsteni), od koder izvira tudi njeno ime. Obe vrsti pri nas uspevata v Julijskih in Kamniških Alpah ter Karavankah, a ker rastline rastejo posamezno, jih zlahka spregledamo. Dvobarvno kosmatuljo lahko avgusta najlažje opazite na Tolsti Košuti. Pri nas naj bi uspevala tudi alpska kosmatulja (*S. alpina*), ki je podoba dvobarvni, le

Pritlikava (levo) in dvobarvna kosmatulja (*Saussurea pygmaea*, *S. discolor*). (foto desno: Alenka Mihorič)

Cvet in listi mlečnobelega oklepa (*Androsace lactea*).

spodnja stran listov je pri tej vrsti pajčevinasto dlakava. Njena razširjenost pri nas ni dobro poznana.

Ena izmed vrst vlažnih skalnih razpok je mlečnobeli oklep (*Androsace lactea*). Rodovno ime izvira iz grščine in pomeni moški ščit (*aner* = moški, *sakos* = ščit), pridevek *lactea* pa se nanaša na belkaste venčne liste. Mala jegličevka ima bele cvetove, ki so v malocvetnem kobilastem socvetju nameščeni na dolgem stebelcu. Pri nas boste vrsto našli le v Kamniških Alpah in v Karavankah vzhodno od Košute. Rastlina se v Alpah pojavlja zelo razdrobljeno, uspeva pa tudi v pogorjih Španije, v Karpatih, Dinaridih in balkanskih pogorjih.

Druga vrsta senčnih vlažnih razpok je četverozobi slanozor (*Heliosperma pusillum*). Ime rodu se nanaša na seme (*sperma* v latinščini pomeni seme), ki

imajo na obodu kratke izrastke (papile) in zato spominjajo na sonce (*helios*). Za rod so značilni belkasti (redko rožnati) krpasti venčni listi, ki imajo privenček. Četverozobi slanozor je razširjen v gorovjih južne in deloma srednje Evrope. Botaniki so opisali več podvrst, ki imajo bolj omejeno razširjenost. V hribih pogosteje od četverozobega srečamo planinski slanozor (*H. alpestre*), ki ima nekoliko večje cvetove, cvetoči poganjki pa pri njem izražajo obstransko izjalovih poganjkov (pri četverozobem izražajo ovršno). Vrsta je razširjena v Vzhodnih Alpah in Dinaridih.

Še ena klinčnica je hayekova lepnicca (*Silene hayekiana*). Vrsta je bila poimenovana po Augustu Hayeku, avstrijskem botaniku, ki je znan predvsem po raziskovanju flore Kamniško-Savinjskih Alp. Skupaj z Alfonzom Paulinom je leta 1905 izdal delo *Flora der Sanntaler Alpen* (Flora Kamniških Alp), kasneje pa samostojno v dveh zvezkih še delo *Flora von Steiermark* (Flora Štajerske). Hayekova lepnicca je rastlina skalnih razpok. Je šopasto razrasla, na posameznem stebelu pa ima po navadi le po en cvet. Za razliko od zelo podobne kamnokrečne lepnicce (*S. saxifraga*), kjer je čaša daljša od venčne cevi, čaša pri hayekovi lepnicci ne presega venčne cevi, tako da je tudi plodna glavica v celoti zunaj čaše. Medtem ko je hayekova lepnicca razširjena le v JV Alpah (z nekaj izjemami) in Dinaridih, je kamnokrečna lepnicca bolj pogosta.

Karpatska majnica (*Antennaria carpatica*) je majhna dvodomna košarnica. Latinsko ime rodu se nanaša na prašnike, ki štrlijo iz cvetov moških koškov in spominjajo na tipalke žuželk (*antenna* =

Cvet hayekove lepnice (*Silene hayekiana*).

Ovojkovi listi pri karpatski majnici (*Antennaria carpatica*) so svetlo rjavi.

Četverozobi slanozor (*Heliosperma pusillum*) v pogorju Wilder Kaiser na severu Avstrije. Latinsko ime *Heliosperma* se nanaša na obliko semen (desno spodaj).

tipalka). Majnice so najbolj razširjene v Severni Ameriki, v Alpah in pri nas pa uspevata dve vrsti. Od bolj pogoste navadne majnice (*A. dioica*) se karpatska loči po svetlo rjavih ovojkovih listih (pri navadni so le-ti rožnati ali beli), rastlina pa nima pritlik, zato po navadi opazimo le posamezne rastline. Rastlini ustrezajo zakisana tla, zato njena nahajališča pri nas niso pogosta, najdemo jo predvsem v Julijskih Alpah, nekaj rastišč pa je znanih iz Karavank.

Junija v skalnih razpokah zacveti rumeno milje (*Paederota lutea*), manj znana sorodna vrsta iz Posočja pa je modro milje (*P. bonarota*). Od rumenega ga enostavno ločimo po barvi cvetov, listi pa so bolj mesnati. Kjer vrsti raste skupaj, lahko pride do križanja, križanci pa imajo rumenkasto do umazano vijolično barvo cvetov. Obe vrsti sta vezani na karbonatna tla. Medtem ko rumeno milje najdemo v vseh slovenskih Alpah kot tudi v soteskah izven Alp, modro milje pri nas uspeva v dolini Koritnice,

Modro milje (*Paederota bonarota*) pod Visoko polico (Cima delle Cenge, Italija).

nad dolino Tolminke, v Trenti, na Rdečem robu in morda še kje na primorski strani Julijskih Alp. Vrsta pri nas doseže vzhodno mejo svoje razširjenosti; razširjena je od Lombardije (reka Oglio) v Italiji do Julijskih Alp, nekaj oddaljenih nahajališč je znanih tudi iz Severnih apneniških Alp. Latinski vrstni pridevek modrega milja *bonarota* je posvečen senatorju Firenc Filippu Bonarotu (1661–1733), zaščitniku botanika in mikologa Antonia Michelija. ✨